

Дергачова В.В.

доктор економ. наук, професор
ORCID ID 0000-0003-0317-8675

Згуровський О.М.

кандидат економ. наук
ORCID ID 0000-0001-7539-9907

Чорній В.В.

ORCID ID 0000-0002-4460-0759

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В СВІТОГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОСТОРІ

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В МИРОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОСТРАНСТВЕ

THE PROBLEM ASPECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE WORLD SPACE

Виявлено та обґрунтовано проблемні аспекти економічного розвитку України в світогосподарському просторі. До актуальних в системі світогосподарських відносин віднесено: корупцію, зниження статусу України як транзитної країни, орієнтацію на ресурси, а не кінцеву продукцію, низький рівень використання можливостей світових інвестиційних ринків, низьку активність щодо експортних операцій на зовнішньому ринку, монетарну політику, орієнтовану на світову валюту, орієнтація економіки України на борговий розвиток. Визначено економічні заходи подолання окреслених проблем: побудова відповідних світовим вимогам транспортних коридорів, використання максимально можливих ресурсів тільки для виробництва на території України, формування умов для стимулювання міжнародних компаній створювати виробничі структури на території України, стимулювання на державному та регіональному рівнях створення спільних підприємств, обмеження імпорту неякісних товарів і зведення його до тих потреб, які не можуть задовольнятися вітчизняними товаровиробниками, зміщення акцентів на підтримку зовнішньоекономічної інтеграції тих галузей, які є продуктивними щодо міжнародної торгівлі, формування інвестиційного клімату для іноземних інвесторів, створення інституту моніторингу кон'юнктури зовнішнього ринку та адаптації вітчизняної економічної системи до його потреб.

Ключові слова: економічний розвиток; світогосподарський простір, залучення інвестицій

Выявлено и обосновано проблемные аспекты экономического развития Украины в мирохозяйственном пространстве. К актуальным в системе мирохозяйственных отношений отнесены: коррупцию, снижение статуса Украины как транзитной страны, ориентацию на ресурсы, а не конечную продукцию, низкий уровень использования возможностей мировых инвестиционных рынков, низкую активность по экспортным операциям на внешнем рынке, монетарную политику, ориентированную на мировую валюту, ориентация экономики Украины на долговое развитие. Определены экономические

мери преодолення указаних проблем: побудова відповідних мировим вимогам транспортних коридорів, використання максимально можливих ресурсів тільки для виробництва на території України, формування умов для стимулювання міжнародних компаній створювати виробничі структури на території України, стимулювання на державному і регіональному рівнях створення спільних підприємств, обмеження імпорту неякісних товарів і зведення його до тих потреб, які не можуть задовольнятися вітчизняними виробниками, змістити акцент на підтримку зовнішньоекономічної інтеграції тих галузей, які є продуктивними по міжнародній торгівлі, формування інвестиційного клімату для іноземних інвесторів, створення інституту моніторингу кон'юнктури зовнішнього ринку і адаптації вітчизняної економічної системи до його потреб.

Ключевые слова: економічне розвиток; міжнародне простір, залучення інвестицій

The problem aspects of economic development of Ukraine were discovered and proved in the world economic arena. By pressing problems in the system of global economic relations were included: corruption, reducing the status of Ukraine as a transit country, focus on resources, not the final product, low use of the world's investment markets, low activity on exports to foreign markets, monetary policy focused on the world currency, focus on the debt of Ukraine's economy development. The economic measures to overcome these problems: the construction of the relevant international standards corridors, using the best possible resources for production in Ukraine, creating conditions to encourage international companies to create industrial structures in Ukraine, promotion at national and regional joint ventures, import restrictions of substandard goods and the construction of it as needs that cannot be satisfied by domestic producers, shift to support foreign economic integration of those industries that are productive on international trade, its investment climate for foreign investors, creation of institutions monitoring external market conditions and adapt domestic economic system to its needs.

Key words: the economic development; the world economic space, attracting investments

Вступ. Посилення взаємодії країн під час еволюції світогосподарських відносин неминуче впливає на кожну з них та сприяє включенню у процеси глобалізації під впливом науково-технічного прогресу, обмеження ресурсного забезпечення, скасування кордонів для просування міжнародного капіталу, поширення можливостей використання інтелектуального та виробничого потенціалів, поширення міжнародного поділу праці. Потреба в участі України в процесах глобалізації набуває все більшої значущості, обумовленої новими можливостями та перспективами, що визначаються розширенням доступу до культурних, інтелектуальних і технологічних здобутків світового співтовариства та можливістю інтеграції власних надбань у міжнародні взаємовідносини.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення та обґрунтування проблемних аспектів економічного розвитку України в світогосподарському просторі.

Методологія. Під час отримання результатів наукового дослідження було використано роботи провідних українських і зарубіжних вчених, діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові методи теоретичного та логічного узагальнення.

Результати дослідження. Ідентифікація країни як учасника світової господарської системи передбачає зміну лінійного зв'язку на інтеграційний, за якого враховуються не тільки потреби окремо взятої країни, але й наявна можливість лобіювати власні інтереси розвитку. За такого характеру зв'язку на території країни створюються завершені цикли виробництва, взаємний обмін капіталом, реалізуються спільні геополітичні та гео економічні проекти.

Характерним для сучасного стану функціонування України в світовій господарській системі є лінійний зв'язок, за яким Україна відноситься як до гео економічного, так і до геополітичного простору. Такий характер зв'язків є формою використання країни не як суб'єкта(активного учасника) процесу, а як об'єкта, тобто за залишковим принципом, що зводиться до використання ресурсного, кадрового, територіального потенціалу та диктування політичних і соціо-економічних умов (рис. 1).

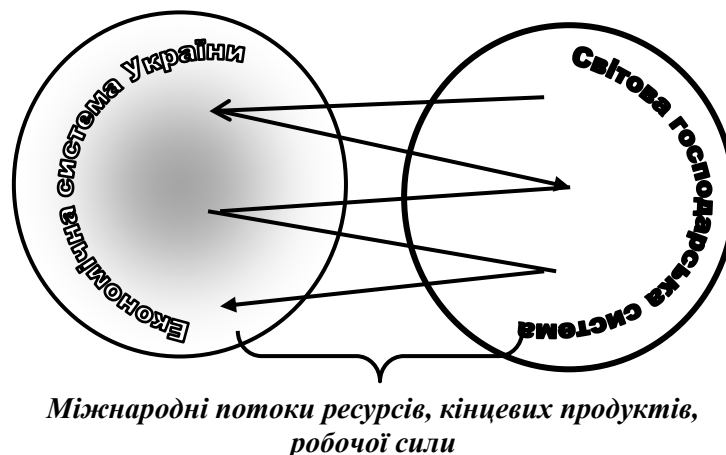


Рис.1. Графічні моделі сучасного стану гео економічного та геополітичного зв'язку України зі світовим простором

Джерело: складено авторами

Проблемними аспектами економічного розвитку України в світогосподарському просторі в сучасних тенденціях економічних відносин доречно виокремити такі:

1. Корупція. Корупція наразі є невід'ємним складовим елементом бізнес-середовища багатьох країн. Економічні наслідки корупції проявляються в тому, що вона підриває економічну систему держави, дискредитує економічні реформи, порушує основні засади господарської діяльності, перешкоджає

надходженню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, є причиною фінансових криз, порушує конкурентні засади економіки, сприяє розвитку недобросовісної конкуренції, сприяє монополізації економіки, перешкоджає розвитку ринкових відносин, передусім середнього та малого підприємства, дискримінує підприємців з боку корумпованих чиновників, сприяє криміналізації та тонізації економіки, легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом, приводить до необґрунтованого підвищення собівартості продукції та ускладнює економічні відносини з іншими державами і міжнародними організаціями [1].

2.Зниження статусу України як транзитної країни. Статус України як транзитної країни, в силу проведення антитерористичної операції та наявності бойових дій значно знизився. Звичайно ж у такому контексті Україна залишається все на тому ж лінійному зв'язку зі світовим господарством. Така позиція не сприяє її виходу зі сфери «третіх країн». Є важливим завданням відновлення місії транспортної систем з простого транзиту на транспортну систему, що обумовлює відтворення не тільки зруйнованої системи, але й побудову відповідних світовим вимогам транспортних коридорів.

3.Орієнтація на ресурси, а не кінцеву продукцію. Україна дотепер залишалася ресурсним придатком для розвинених країн, що визначалося видобутком та експортом ресурсів для виробництва закордоном, перенесення в нашу державу виробництва менш складних запчастин до інноваційного обладнання, перетворення промислових заводів з виробничих підприємств на будівні. У цьому контексті країні потрібно терміново переорієнтовуватись на виробника та реалізатора готової продукції за допомогою:

- використання максимально можливих ресурсів тільки для виробництва на території України. Для цього є доцільним створення на державному рівні програм охорони ресурсного потенціалу та нормативно-правового забезпечення, яке б надавало право вивозити ресурси з України тільки, якщо вони є вмістом готової продукції;
- формування умов для стимулювання міжнародних компаній створювати виробничі структури на території України. Для цього доцільно переглянути податкову політику, яка б стала регулюючим заходом переведення стимуляційних заходів з сировино-видобувних галузей до промисловості. У такому разі більш розвинена промисловість потребуватиме значно більше ресурсів, що за ринковим механізмом відкине потребу сировино-видобувних галузей у дотаціях;
- стимулювання на державному та регіональному рівнях створення спільних підприємств, замість продажу вітчизняних підприємств іноземним власникам, така політика буде опосередковано впливати на збереження частини прибутку підприємців в Україні та на набуття вітчизняними підприємцями міжнародного досвіду;

- обмеження імпорту неякісних товарів і зведення його до тих потреб, які не можуть задовольнятися вітчизняними товаровиробниками. Участь країни у світовій економічній спільноті є економічно вигідним у тому випадку, якщо країна є стабільною з вагомим економічним підґрунтям. Враховуючи міжнародний розподіл ринку, вітчизняні товари не завжди можуть реалізовуватись на ньому, тому, забезпечення їх реалізації на внутрішньому ринку розширить фінансові можливості підприємців, дозволить оновлювати та розвивати асортимент і якість продукції;
- змістити акцент на підтримку зовнішньоекономічної інтеграції тих галузей, які є продуктивними щодо міжнародної торгівлі.

4. Низький рівень використання можливостей світових інвестиційних ринків. Інституційне забезпечення міжнародної діяльності в Україні в основному представлене іноземними інституціями: ТНК, фондовими біржами, фінансовими установами, приватними банками. Така ситуація тільки посилює залежність України від іноземного капіталу та економічних організацій. На наш погляд доцільно серед іноземних інститутів використовувати світові фондові біржі, на яких дотепер українські підприємства представлені фрагментарно.

Мінімальна сума залучення капіталу з усіх залучень українськими компаніями, що здійснили IPO, було залучення української нафтогазової компанії “Nostra Terra”, яка розмістила свої акції на Лондонській фондовій біржі і в результаті отримала всього 7 млн. дол. Враховуючи це, компанії необхідно не тільки визначитися з обсягом залучення, але і вибрати сприятливий момент для виходу на ринок, щоб максимально вигідно здійснити розміщення. До того ж це дозволить отримати оптимальну ціну за запропонований пакет акцій [2].

Аналіз всіх вітчизняних IPO показує, що українські компанії розміщують від 7 % (VK Development) до 39,7 % (Cardinal Resources) своїх акцій [71]. У будь-якому випадку компанії повинні бути готові до того, що для успішного розміщення необхідно запропонувати пакет, що містить мінімум 10 % акцій. У разі якщо акціонери не можуть досягти угоди про величину пакета розміщення, то має сенс на первинному етапі розглянути борговий ринок, зокрема здійснивши вексельні та облігаційні програми в якості засобу залучення капіталу [3].

Динамічний розвиток є головним аргументом привабливості акцій компанії. У середньому щорічне зростання компанії напередодні розміщення повинно становити принаймні 15-20%. Така динаміка сприятиме появі інтересу з боку інвесторів, що в кінцевому рахунку дозволить здійснити успішне IPO. Тому компанії слід заздалегідь підготуватися і попрацювати над тим, щоб така динамічність мала місце в компанії [4]. За 2008-2014 роки

українські компанії провели 59 розміщення на ринку IPO та залучили \$ 6,2 млрд. Це склало 0,9 % світових обсягів за кількістю розміщень і 0,6 % обсягів залучених коштів (таблиця) [5].

Таблиця

Показники світового та українського ринку IPO за період 2008-2014 р.

Показники	Світ	Україна	% від світового показника
Зростання капіталізації, млрд. дол.	1056	6,2	0,6
Кількість угод, шт.	6549	59	0,9
Середній розмір угоди, млрд. дол.	161	105	65,2

Джерело: складено за даними[5]

Як наведено на рис. 2 за період 2005 - 2013 рр. тенденція зміни обсягів залучених коштів українськими підприємствами за допомогою здійснення IPO носить коливальний характер.



Рис. 2. Зміни обсягів залучених коштів українськими підприємствами за допомогою здійснення IPO за 2005-2013 роки.

Джерело: складено на основі даних[5]

За останні два роки не здійснено жодного виходу на IPO вітчизняними підприємствами. Всього за зазначений період підприємствами України здійснено 59 виходів на IPO та залучено 2505 млн. дол. США при загальному знижувальному тренді (- 95% 2013 р. у порівнянні з 2005 р.) [5].

За відсутність сприятливого інвестиційного клімату, чіткої структури суб'єктів і інструментів інвестування, належних кількісних та якісних показників господарчої діяльності об'єктів інвестування неможливо досягти потрібного рівня активності інвестиційних процесів.

5. Низька активність щодо експортних операцій на зовнішньому ринку. Україні необхідно створити інститути моніторингу кон'юнктури зовнішнього ринку та адаптації вітчизняної економічної системи до його потреб. З огляду на володіння нашою країною невеликим відсотком міжнародного ринку, більш перспективним є виробництво конкурентоспроможної продукції для його потреб, а не пропозиція наявної, яка може бути необхідною для внутрішнього ринку, однак не викликати зацікавленості у зовнішнього споживача. Важливими пріоритетними завданнями у цьому відношенні є:

- реструктуризація промислового сектору економіки відповідно до світових стандартів, створення нових інноваційно-орієнтованих підприємств з кінцевим циклом виробництва;
- закріплення права торгових марок продукції за Українською державою;
- розроблення комплексу заходів щодо захисту внутрішніх ринків, оскільки рівень відкритості ринків України є значно вищим ніж у багатьох країнах,

6. Монетарна політика, орієнтована на світову валюту. Глобалізація економічного простору призводить до умовного закріплення світової валюти як другого за значущістю грошового еквіваленту в країнах, а в менш розвинених як неофіційно-основною грошовою одиницею, до якої прирівнюються фінансові потоки в стратегічно-важливих та експорт орієнтованих галузях економіки. Така тенденція сприяє витісненню національної грошової маси з обігу, що понижує її вартість, а також збільшує залежність національного фінансового ринку від світового.

7. Орієнтація економіки України на борговий розвиток. Вітчизняна економіка орієнтується на борговий розвиток. Це прирікає її на постійне залучення зовнішніх запозичень без ясної перспективи виплати зовнішнього боргу і відсутності стратегії довгострокового розвитку економіки. Щоб уникнути подібний сценарій розвитку національної економіки України, необхідно переорієнтовуватися на довгострокове і ефективне використання інструментарію зовнішніх запозичень, тобто знайти найбільш вигідне вживання запозичень у вигляді інвестування в розвиток виробництва.

Висновки. Таким чином, подолання окреслених проблем сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості країни для іноземного капіталу, фінансово-економічної стабільності, конкурентоспроможності національної економіки та створення передумов та резервів перспективного розвитку, що у кінцевому підсумку сприятиме підвищенню її економічного міжнародного

статусу. Наукова новизна дослідження полягає у виявленні проблемних аспектів економічного розвитку України в світогосподарському просторі та пропозиції та обґрунтуванні заходів з їх подолання.

Література:

1. Rose-Ackerman S. The Political Economy of Corruption // Corruption and the global economy / Ed. Elliott K. A. — Washington, DC: Institute for International Economics. — 1997. — P. 31
2. Обзор IPO украинских компаний с 2005 года по август 2013 года [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pwc.com/ua/ru/services/capital-markets/an-overview-of-ukrainian-ipos.jhtml>
3. Выход на IPO: с чего начать? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id310>
4. Путеводитель по выходу на IPO: Руководство по размещению ценных бумаг на бирже [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.pwc.com/ua/en/services/capitalmarkets/assets/ua_roadmap_for_ipo_rus.pdf
5. Офіційний сайт IPO – конгресу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ipocongress.ru/rus/issuers/id/275/select/issuers/>